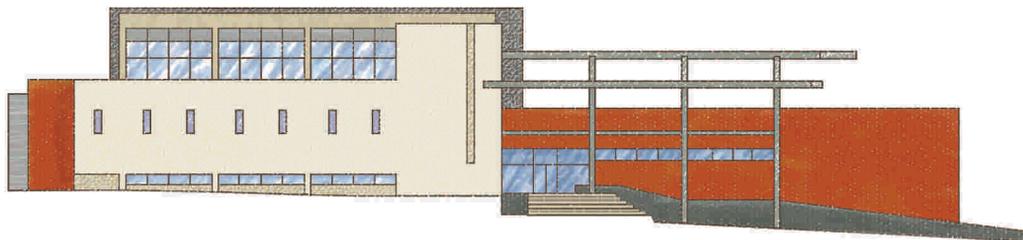

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΛΒ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

ανακαλύπτω το μουσείο

φυλλάδιο για τον εκπαιδευτικό

Ηγουμενίτσα 2008

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΛΒ΄ Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας
Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας
28ης Οκτωβρίου, 46100 Ηγουμενίτσα
τηλ. 26650 21113, 26650 27406
e-mail: lberka@culture.gr

Εκδοτική Επιμέλεια:
Γαρυφαλιά Μεταλληνού, αρχαιολόγος
Αναπληρώτρια Προϊσταμένη της ΛΒ΄Ε.Π.Κ.Α.

Κείμενα, σχεδιασμός εκπαιδευτικών δράσεων:
Ιφιγένεια Αναγνώστου, αρχαιολόγος - μουσειολόγος

Εικονογράφηση:
Θανάσης Τσιπρόφτης, συντηρητής αρχαιοτήτων & έργων τέχνης

Σχεδιασμός - Καλλιτεχνική επιμέλεια εντύπου:
Ιφιγένεια Αναγνώστου, Θανάσης Τσιπρόφτης

Διόρθωση κειμένων:
Ουρανία Πάλλη, αρχαιολόγος

Παραγωγή εντύπου: Mod Creative Studio

ISBN: 978-960-98289-8-7
Copyright © 2008

ανακαλύπτοντας το μουσείο

*Από την ανασκαφή μέχρι την προθήκη του μουσείου
η πορεία που ακολουθούν τα αντικείμενα είναι μακρά.
Σε κάθε σταθμό του ταξιδιού τους αλλάζουν χέρια και μαζί ταυτότητες,
φορτίζονται με νέα νοήματα, αποκτούν καινούργιες σημασίες.*

*Από τους αρχαιολόγους και τους συντηρητές,
μέχρι τους μουσειολόγους και τους αρχιτέκτονες,
οι άμεσα εμπλεκόμενοι στις διαδικασίες αναζητούν, ερευνούν, ανακαλύπτουν:
Την πληροφορία και το μήνυμα πίσω από τη μορφή,
την χρονολόγηση ή τη διακόσμηση των αντικειμένων,
τα μέσα να «προλάβουν» το χρόνο
και τα σημάδια που άφησε σε αυτά με το πέρασμά του,
τον καλύτερο δυνατό τρόπο έκθεσής τους μέσα στο μουσείο.*

*Κοινός τόπος όλων ο Άνθρωπος.
Ο δημιουργός ή ο αποδέκτης - θεατής.
Η κινητήρια δύναμη των εξελίξεων και του πολιτισμού.*

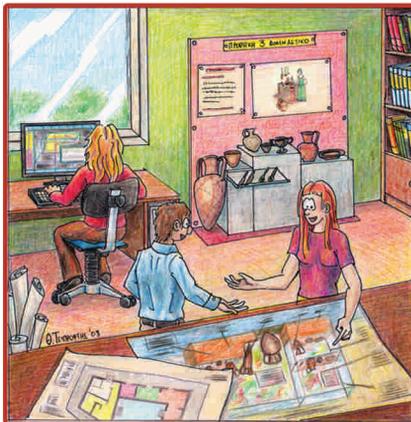
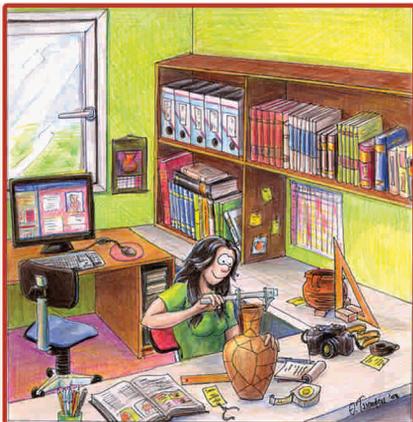
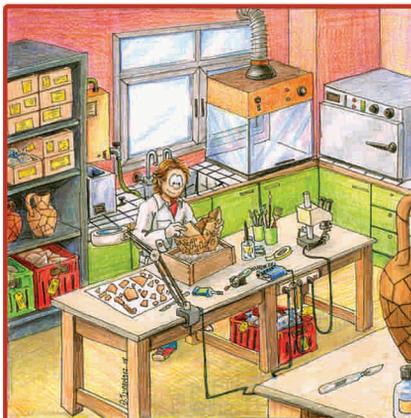
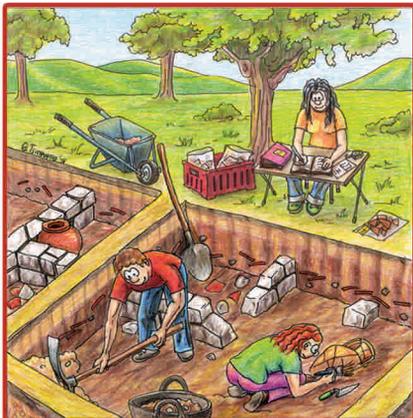
ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Ανακαλύπτω το Μουσείο» είναι αφιερωμένο στο ταξίδι που ακολουθεί ένα αντικείμενο από τη στιγμή που βγαίνει από το χώμα κατά τη διάρκεια της ανασκαφής μέχρι την έκθεσή του στις προθήκες του μουσείου και στις ειδικότητες που εμπλέκονται στη «διαδρομή» αυτή. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού σχολείου (Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη) και της πρώτης τάξης του Γυμνασίου και η διάρκεια του υπολογίζεται στη μιάμιση περίπου ώρα.

Βασικό του στόχο έχει την εξοικείωση των παιδιών με όλες τις φάσεις της αρχαιολογικής έρευνας, από την ανασκαφή και τη συντήρηση, μέχρι την τεκμηρίωση - μελέτη και την έκθεση των ευρημάτων στο μουσείο, αλλά και τη γνωριμία τους με το επάγγελμα του αρχαιολόγου, του συντηρητή, του μουσειολόγου, του αρχιτέκτονα, όλων, δηλαδή, των ανθρώπων που συμμετέχουν στη σύνθετη αυτή διαδικασία.

Ως επιμέρους στόχοι ορίζονται η επαφή των μικρών επισκεπτών με τη συντελούμενη ανασκαφική δραστηριότητα στην περιοχή της Θεσπρωτίας, αλλά και με τον αρχαιολογικό πλούτο του τόπου τους, η συνειδητοποίηση εκ μέρους τους της αναγκαιότητας συνεργασίας διαφορετικών επιστημών στην προσπάθεια ανασύστασης του παρελθόντος, η επαφή τους με αυθεντικά αντικείμενα και η ευαισθητοποίησή τους σε ζητήματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Παράλληλα το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στοχεύει στην καλλιέργεια εκ μέρους τους ομαδικού πνεύματος, στην βιωματική προσέγγιση της γνώσης μέσα από παιχνίδια ρολών, στην ανάπτυξη της μεταξύ τους επικοινωνίας και συνεργασίας, στην καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης και στην ψυχαγωγία τους μέσα από ποικίλες εκπαιδευτικές δράσεις και παιχνίδια. Σε κάθε περίπτωση η αποκόμιση μιας ευχάριστης εμπειρίας στο χώρο του μουσείου και η προσδοκία εκ μέρους των μαθητών για μια επόμενη επίσκεψη, παραμένει η κυριότερή μας επιδίωξη και ο πρωταρχικός μας σκοπός.

Άπο την ανασκαφή...

...στην προθήκη

η ανασκαφή

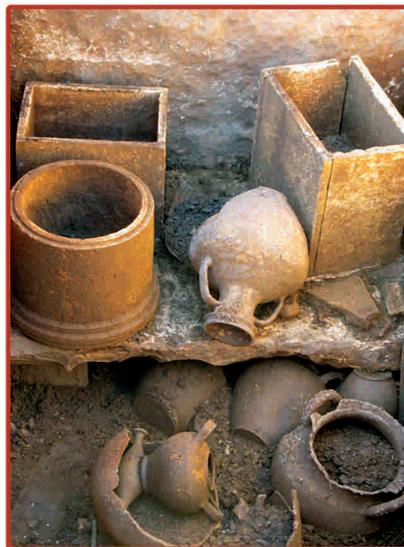
Η ανασκαφή δεν είναι μια απλή διαδικασία που περιορίζεται στην ανακάλυψη αρχαίων αντικειμένων ή κτιρίων. Αντίθετα πρόκειται για μια οργανωμένη και μεθοδική εργασία που αποσκοπεί στη συγκέντρωση πληροφοριών για τη ζωή και τις δραστηριότητες των ανθρώπων του παρελθόντος.

Η αρχαιολογική θέση που πρόκειται να ερευνηθεί αποτυπώνεται τοπογραφικά και διαιρείται σε επιμέρους τομείς οι οποίοι αριθμούνται, σχεδιάζονται και φωτογραφίζονται. Οι αρχαιολόγοι ανασκάπτουν τους τομείς ανοίγοντας τετράγωνους λάκκους, τα σκάμματα. Το χώμα αφαιρείται προσεκτικά και κοσκινίζεται, ώστε να συλλεχθούν όλα τα αντικείμενα, ακόμα και όσα λόγω του μικρού τους μεγέθους δεν διακρίνονται με ευκολία (χάντρες, σπόροι). Καθώς η ανασκαφή προχωρά σε βάθος, στα τοιχώματα κάθε σκάμματος αποτυπώνονται τα διαφορετικά στρώματα χώματος, που ξεχωρίζουν από το χρώμα και τη σύσταση τους (στρωματογραφία).

Τα νεότερα αντικείμενα βρίσκονται θαμμένα πιο κοντά στην επιφάνεια της γης, ενώ τα αρχαιότερα βαθύτερα. Συχνά τη φυσική σειρά των στρωμάτων επηρεάζουν φυσικοί ή ανθρωπογενείς παράγοντες.

Οι εργασίες και οι παρατηρήσεις για κάθε τομέα που ανασκάπτεται καταγράφονται στο ανασκαφικό ημερολόγιο. Σε ειδικά πεδία σημειώνονται τα κινητά ευρήματα και τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που αποκαλύπτονται, η ακριβής τους θέση, τα χαρακτηριστικά του χώματος, η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε και κάθε άλλη πληροφορία που μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη. Στη συνέχεια κάθε κινητό εύρημα συσκευάζεται σε σακουλάκι και αποκτά καρτελάκι με τα ανασκαφικά του στοιχεία. Η συχνή φωτογράφιση και η βιντεοσκόπηση του σκάμματος είναι απαραίτητες για την πλήρη κατανόηση του χώρου και της λειτουργίας του.

Η συγκέντρωση όλων των πληροφοριών, ακόμα και η καταγραφή των δυσκολιών ή των προβληματισμών που προκύπτουν σε μια ανασκαφή είναι στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη κατά τη μελέτη και ερμηνεία του χώρου και των αντικειμένων, αλλά και κατά τη διατύπωση των τελικών συμπερασμάτων.

Ένα αντικείμενο βγαίνει από το χώμα ...

η συντήρηση

Τα αρχαία αντικείμενα όταν έρχονται στο φως είναι συνήθως σπασμένα, φθαρμένα σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό και γεμάτα χώμα. Η συντήρηση και η φροντίδα των ευρημάτων μετά την αποκάλυψή τους είναι καθήκον των συντηρητών.

Συχνά η παροχή «πρώτων βοηθειών» στα αντικείμενα γίνεται στο χώρο της ανασκαφής. Ωστόσο τις περισσότερες φορές η διαδικασία της συντήρησης πραγματοποιείται σε ειδικά εργαστήρια. Βασικό της στόχο έχει τον περιορισμό της φθοράς που έχουν ήδη υποστεί τα αντικείμενα, την προφύλαξή τους από μελλοντικές αλλοιώσεις και τη διατήρησή τους σε καλή κατάσταση για όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο. Οι συντηρητές είναι επίσης υπεύθυνοι για τον ορθό χειρισμό των αντικειμένων κατά τη συσκευασία και τη μεταφορά τους.

Το είδος και το υλικό των αντικειμένων που έρχονται στο φως σε μια ανασκαφή -κυρίως κεραμικό, γυαλί, οστό, λίθος, μέταλλο- καθορίζουν και τη μεθοδολογία της συντήρησης που θα εφαρμοστεί. Σε γενικές γραμμές τα αντικείμενα καθαρίζονται, στερεώνονται, συναρμολογούνται, συγκολλώνται και συμπληρώνονται, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Ο καθαρισμός τους μπορεί να γίνει με μηχανικά μέσα (λχ. νυστέρια, πινέλα, μικροτροχούς κτλ) ή με χημικές μεθόδους.

Για κάθε αντικείμενο που συντηρείται συντάσσεται λεπτομερές αρχείο που περιλαμβάνει αναφορά της κατάστασης και φωτογραφίες πριν και μετά τη συντήρησή του, περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε και οδηγίες που αφορούν στη σωστή μεταχείριση και διατήρηση του αντικειμένου.

Την ολοκλήρωση της συντήρησης διαδέχεται η καταγραφή των αντικειμένων.

Στη συνέχεια, τα αντικείμενα εκτίθενται στις προθήκες του μουσείου ή μεταφέρονται στις αποθήκες του. Και στις δυο περιπτώσεις οι συντηρητές φροντίζουν για την εξασφάλιση των καταλλήλων περιβαλλοντικών συνθηκών (συγκεκριμένη θερμοκρασία, σταθερή υγρασία και φωτισμός), οι οποίες με τη σειρά τους θα εξασφαλίσουν την μακροβιότητά τους.

Κατά τη συντήρηση...

η καταγραφή

Μετά τη συντήρηση ακολουθεί η καταγραφή, η επιστημονική τεκμηρίωση των αντικειμένων, εργασία που γίνεται από αρχαιολόγους. Κατά την τεκμηρίωσή τους, τα αντικείμενα καταλογογραφούνται σε ειδικές φόρμες και κάθε ένα αποκτά έναν μοναδικό αριθμό καταγραφής, μια ταυτότητα. Για την καταγραφή χρησιμοποιούνται ηλεκτρονικοί υπολογιστές, που προσφέρουν ευελιξία και ταχύτητα στη διαχείριση των δεδομένων.

Σε κάθε φόρμα αναγράφεται το όνομα ή το είδος του αντικειμένου, το υλικό, οι διαστάσεις, το χρώμα και χρήση του, τα στιλιστικά του χαρακτηριστικά, η περιοχή στην οποία βρέθηκε, η προέλευση και ο τρόπος κατασκευής του. Επίσης περιλαμβάνεται μια αναλυτική περιγραφή και φωτογραφία του αντικειμένου, η ημερομηνία καταγραφής, το όνομα του καταγραφέα, αλλά και κάθε άλλη πληροφορία που θα μπορούσε να βοηθήσει στην πλήρη τεκμηρίωσή του (βιβλιογραφικές αναφορές, ημερομηνία και τρόπος απόκτησης του αντικειμένου κτλ). Σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας αποτελεί η χρονολόγηση και η χωροταξική ανάλυση των ευρημάτων, στοιχεία που φωτίζουν τη διάταξη της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο χρόνο και το χώρο. Κατά το τελικό στάδιο ο αριθμός της καταγραφής -εκτός από τους καταλόγους- σημειώνεται και στο ίδιο το αντικείμενο, καθιστώντας το άμεσα αναγνωρίσιμο κατά την αποθήκευση ή την έκθεσή του. Παράλληλα με την καταγραφή πραγματοποιείται και η μελέτη των υπολοίπων ανασκαφικών δεδομένων (οστά ανθρώπων ή ζώων, απανθρακωμένοι σπόροι, όστρεα - κοχύλια κτλ), για την οποία απαραίτητη είναι η συμβολή επιστημόνων διαφορετικών ειδικοτήτων: ανθρωπολόγων, αρχαιοζωολόγων, αρχαιοβοτανολόγων κτλ.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν κατά την τεκμηρίωση και μελέτη των αντικειμένων μας επιτρέπουν να προσεγγίσουμε, να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε -στο βαθμό που είναι εφικτό- το παρελθόν: τις καθημερινές δραστηριότητες των ανθρώπων, τα στοιχεία της κοινωνικής τους ζωής και οργάνωσης, τις οικονομικές και παραγωγικές τους δραστηριότητες, τις αντιλήψεις και την ιδεολογία τους, τις μεταξύ τους σχέσεις, αλλά και τη σχέση τους με τον τόπο στον οποίο έζησαν. Τελικά, την κοινωνική, ατομική και πολιτισμική τους ταυτότητα, όπως αυτή διαμορφώθηκε στο πέρασμα του χρόνου μέσα από τις διαδικασίες και τις εξελίξεις κάθε περιόδου.

*Η καταγραφή και η μελέτη
των αντικειμένων...*

η έκθεση

μετά την καταγραφή τους τα αντικείμενα μπορούν να εκτεθούν στις προθήκες του μουσείου ή να μεταφερθούν στις αποθήκες του. Με την έκθεση των αντικειμένων ασχολούνται οι μουσειολόγοι και οι αρχιτέκτονες, σε συνεργασία με τους αρχαιολόγους και τους συντηρητές. Οι μουσειολόγοι οργανώνουν την έκθεση, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στο θεωρητικό της κομμάτι: Αρχικά μελετούν τη συλλογή και αποφασίζουν ποια από τα καταγεγραμμένα αντικείμενα πρόκειται να εκτεθούν. Στη συνέχεια καθορίζουν την κεντρική ιδέα του σχεδιασμού, το σενάριο -θα λέγαμε- της έκθεσης, διατυπώνουν τους στόχους της και χωρίζουν τα επιλεγμένα αντικείμενα σε εκθεσιακές ενότητες. Οι μουσειολόγοι επίσης συντάσσουν τα κείμενα των ενοτήτων και των λεζαντών που συνοδεύουν τα αντικείμενα, αποφασίζουν για το εποπτικό υλικό της έκθεσης (σχέδια, φωτογραφίες, αναπαραστάσεις κτλ) και οργανώνουν τις εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο της. Στα καθήκοντά τους, ακόμα, περιλαμβάνονται ζητήματα που σχετίζονται με την διαχείριση και την προστασία των συλλογών, την ασφάλεια του μουσείου, την επικοινωνία με το κοινό κτλ.

Οι αρχιτέκτονες από την άλλη συλλαμβάνουν και υλοποιούν την κεντρική ιδέα του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού της έκθεσης, η οποία ουσιαστικά και μεταφέρει, «εικονοποιεί» το μουσειολογικό σενάριο στο χώρο. Επίσης φροντίζουν για τη διάταξη και παρουσίαση του εκθεσιακού υλικού στις προθήκες και στις αίθουσες του μουσείου (βάθρα, τρόποι ανάρτησης), με τρόπο ώστε τα αντικείμενα να αναδεικνύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και επιμελούνται το φωτισμό και τη γενική ατμόσφαιρα της έκθεσης. Με βάση τις αναλογίες του χώρου, αποφασίζουν τα χρώματα, τα υλικά και τα γραφιστικά που θα χρησιμοποιηθούν, όπως και τη διαδρομή - πορεία των επισκεπτών στις αίθουσες της έκθεσης. Τέλος, είναι υπεύθυνοι για τη γενική διαμόρφωση των βοηθητικών χώρων του μουσείου (χώρος υποδοχής, αίθουσες προβολών ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, αναψυκτήριο - καφέ κτλ.), ώστε να είναι ελκυστικοί και ταυτόχρονα λειτουργικοί για το κοινό.

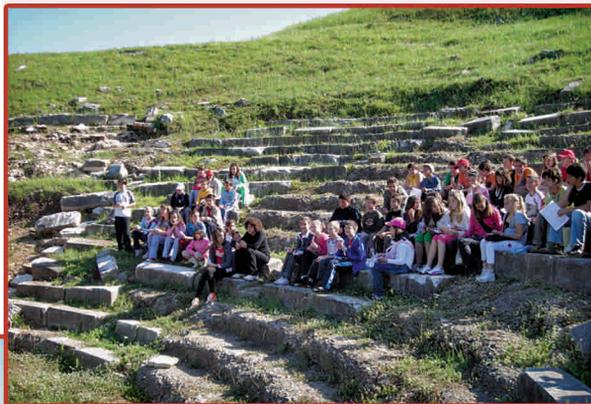
Στο τελευταίο στάδιο, αρχιτέκτονες, μουσειολόγοι και συντηρητές φροντίζουν ώστε η έκθεση των αντικειμένων να γίνεται υπό τις κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες, που θα εξασφαλίζουν την προστασία τους και θα αποτρέπουν τη φθορά τους.

Σχεδιάζοντας την έκθεση...

μια έκθεση στην τάξη

Μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος και υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού οι μαθητές μπορούν να οργανώσουν τη δική τους έκθεση στη σχολική αίθουσα, μια δράση που θα συμβάλλει στην αξιοποίηση της εμπειρίας τους στο μουσείο και στην εμπέδωση των γνώσεων που αποκόμισαν εκεί. Η έκθεση μπορεί να αφορά σε μια συγκεκριμένη θεματική λχ. τη ζωή στα αρχαία χρόνια, τα επαγγέλματα που χάνονται, τη διατροφή, το περιβάλλον, την ειρήνη ή οποιοδήποτε άλλο θέμα προτείνουν τα παιδιά. Ως εκθεσιακό υλικό μπορούν να χρησιμοποιήσουν αντικείμενα από το σπίτι ή άλλα που θα κατασκευάσουν μόνο τους, φωτογραφίες, αφίσες, εικόνες από περιοδικά, κάρτες ή δικές τους ζωγραφιές. Κάθε αντικείμενο που θα χρησιμοποιηθεί θα πρέπει να έχει το δικό του «Δελτίο Καταγραφής» με πληροφορίες που οι μαθητές θα συγκεντρώσουν από τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς, τις εγκυκλοπαίδειες, το διαδίκτυο κτλ. Το δελτίο που συμπλήρωσαν στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο οδηγό. Τα παιδιά στη συνέχεια θα πρέπει να ορίσουν το θέμα της έκθεσης, να χωρίσουν τα αντικείμενα σε εκθεσιακές ενότητες και να επιλέξουν τις εικόνες που θα τα πλαισιώσουν. Επίσης θα πρέπει να γράψουν ένα σύντομο πληροφοριακό κείμενο για την κάθε ενότητα, καθώς και τις λεζάντες που θα συνοδεύουν τα αντικείμενα και τις εικόνες. Κατά το στήσιμο της έκθεσης μπορούν να χρησιμοποιήσουν χάρτινα κουτιά διαφόρων μεγεθών ως βάθρα και χρωματιστά χαρτόνια ως βάσεις ανάρτησης του εποπτικού υλικού και των κειμένων. Η έκθεση ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της δουλειάς σε μαθητές άλλων τμημάτων ή και σε ολόκληρο το σχολείο. Τα παιδιά μπορούν επίσης να επιμεληθούν την αφίσα της εκδήλωσης, ένα ενημερωτικό φυλλάδιο κτλ. Η ομαδική αυτή εργασία παρέχει στους μαθητές την ευκαιρία να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να καλλιεργήσουν τις γλωσσικές τους ικανότητες και την κριτική τους σκέψη, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους και να ψυχαγωγηθούν. Παράλληλα αποτελεί αφορμή για να γνωρίζουν από κοντά τις διαδικασίες κατά την οργάνωση μιας μουσειακής έκθεσης, αλλά και να ερευνήσουν σε βάθος ένα θέμα, το οποίο μάλιστα μπορεί να εξεταστεί και σε συνδυασμό με τη σχολική ύλη. Καλή επιτυχία!

*Παίζοντας και μαθαίνοντας
με τις εκπαιδευτικές δράσεις
της ΛΒ΄ Ε.Π.Κ.Α.*

*το Μουσείο...
το Έργο...
οι Άνθρωποι...*

Βιβλιογραφία

- Ambrose T., Paine C., *Museum Basics. Theory and practice*, ICOM, 1993.
- Ζενέτου Α., «Η εργασία στο μουσείο», *Τετράδια Μουσειολογίας*, τ. 1, 2004.
- ICOM, Ελληνικό τμήμα, *Προληπτική Συντήρηση στα Μουσεία: Έλεγχος φωτισμού - έλεγχος κλιματισμού*, Αθήνα, 1985.
- ICOM, Ελληνικό τμήμα, *Κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας*, Αθήνα, 1989.
- ICOM, Ελληνικό τμήμα, *Ο Συντηρητής. Ορισμός του επαγγέλματος*, Αθήνα, 1989.
- Μούλιου Μ., Μπούνια Αλ., «Μουσειακές έκ-θέσεις. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη μουσειακή θεωρία και πρακτική.», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 70, 1999.
- Παπαδόπουλος Στ., «Ο ρόλος του μουσειολόγου. Μεταξύ 'κοινών τόπων' και 'ουτοπίας'», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ.71, 1999.
- Renfrew C., Bahn P., *Archaeology*, εκδ.Thames and Hudson, Λονδίνο, 1996.
- Σκαλτσά Μ. (επιμ.), *Η Μουσειολογία στον 21ο αιώνα - θεωρία και πράξη*. Πρακτικά διεθνούς Συμποσίου, Θεσσαλονίκη 21 - 24 Νοεμβρίου 1997, εκδ. Εντευκτήριο, Θεσσαλονίκη 2001.
- www.web.auth.gr/temper

